

Turizmin Olumsuz Çevresel Etkilerinin Yerel Halkın Yaşam Kalitesine Etkisi: Göreme Örneği

Tibethan Memişoğlu, Eda Özgül Katlav

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, her yıl yüzbinlerce turisti ağırlayan Kapadokya bölgesinin en yoğun alanlarından biri olan Göreme Açık Hava Müzesi ve Göreme Beldesi'nde, sezon boyunca aşırı trafik nedeniyle ortaya çıkan gürültü, hava kirliliği ve araç yoğunluğu gibi çevresel sorunların yerel halkın yaşam kalitesine olan etkilerini ölçmektir. Sürdürülebilir turizm kapsamında destinasyon başarısına doğrudan etki ettiği düşünülen yerel halkın turizme bakış açısının, aşırı yoğunlukla birlikte trafik yoğunluğu, gürültü ve hava kirliliği nedeniyle ne derece etkilendiği ölçülmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında 31 kişi ile yapılandırılmış görüşme yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, aşırı turizm etkisi, gürültü kirliliği, hava kirliliği, trafik yoğunluğu ve park sorunu olmak üzere 5 ana tema oluşturulmuştur. Bu çalışma, Kapadokya gibi doğal mirasın ve yerel halkın turizmden yoğun şekilde etkilendiği bölgelerde, yoğun turizm hareketliliğinin yarattığı olumsuz etkilerin gözlemlenmesi ve yerel halkın bakış açısından anlaşılması açısından önem taşımaktadır.

Anahtar Kelime: Sürdürülebilir turizm, turizmin çevresel etkisi, yerel halk yaşam kalitesi, Göreme
Gönderilme Tarihi: 03.10.2024; Kabul Tarihi: 05.11.2024. Araştırma Makalesi

The Effect of Negative Environmental Impacts of Tourism on the Quality of Life of Local People: The Göreme Example

ABSTRACT

This study aims to assess the impact of environmental issues, such as noise, air pollution, and vehicle congestion caused by excessive traffic during the peak season, on the quality of life of local residents in the Göreme Open Air Museum and Göreme Town, one of the busiest areas in the Cappadocia region that attracts hundreds of thousands of tourists each year. The study seeks to measure the extent to which the local population's perspective on tourism, which is considered to have a direct effect on the success of the destination within the framework of sustainable tourism, is influenced by excessive traffic, noise, and air pollution. Semi-structured interviews were conducted with 31 participants as part of the research. Based on the findings, five key themes were identified: the impact of overtourism, noise pollution, air pollution, traffic congestion, and parking issues. This study is significant for observing the negative impacts of intense tourism activity in regions like Cappadocia, where natural heritage and local communities are heavily affected by tourism, and for understanding these impacts from the perspective of the local people.

Keywords: Sustainable tourism, environmental impact of tourism, local community quality of life, Göreme
Submitted: 03.10.2024; Kabul Tarihi: 05.11.2024. Research Paper

Giriş

2023 yılı itibariyle 1.3 milyar kişiye ulaşan turist sayısı ile turizm, dünya genelinde önemli bir insan hareketliliği oluşturmaktadır. Dünya Turizm Örgütü (WTO), 1.4 trilyon \$ büyüklüğündeki turizm sektörünün, 2030 yılında Çin ve Hindistan gibi Asya ülkelerinden daha fazla turist katılımıyla daha da büyüyeceğini öngörmektedir. Bu istatistikler ışığında, turizmin küresel ekonominin kalkınmasında ve istihdam yaratmada anahtar role sahip olduğu kabul edilmektedir (McCarroll vd., 2024). Ancak bu olumlu gelişmelerle birlikte,

Tibethan Memişoğlu	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü	0000-0002-6603-3230	tibethan.memisoglu@gmail.com	Türkiye
Eda Özgül Katlav*	Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi	0000-0002-4168-909X	edaozgul@nevsehir.edu.tr	Türkiye

*Sorumlu Yazar

turizmin destinasyonlarda sebebiyet verdiği birtakım sorunların da dikkat çekici bir noktaya ulaştığı düşünülmektedir (Rico vd., 2019; Wei & Lihua, 2022). Uysal, Sirgy, Woo ve Kim'e (2016) göre turizm, gelişimi için destinasyonun altyapısına ve kaynaklarına bağımlı olan sosyo-ekonomik bir faaliyettir ve bu bağımlılık hem avantajlar hem de dezavantajlar getirebilmektedir. Bu bağımlılığın gerek yerel halkın yaşam kalitesini gerekse turistlerin ve destinasyonlarda yer alan diğer paydaşların refahını etkilediği belirtilmektedir. Literatür incelendiğinde, turizmin ekonomik faydalarının yerel halkın yaşam kalitesi üzerindeki maliyetleri, kültürel kimliğin ve tarihi kaynakların kaybı, çevresel bozulma, kalabalıklar, gürültü, çöp, trafik ve park sorunları, su kirliliği, artan suç oranı, yaşam maliyetinin yükselmesi, yerel halk ile turistler arasındaki memnuniyetsizlik ve yerel halkın yaşam tarzında değişiklikler gibi sonuçları olduğu görülmektedir (Jeon, Kang & Desmarais, 2016)

Dünya genelinde ilk on ülkeden biri olan Türkiye de dünyanın en önemli destinasyonlarına ev sahipliği yapmaktadır. Her geçen yıl turist sayısı artan ülkede, 2023 yılında 55 milyondan fazla turistin ziyaret etmesi, turizm kaynaklı aşırı yoğunluk, trafik ve gürültü gibi olumsuzlukları da aynı oranda arttırması beklenmektedir. WTO ve Kültür ve Turizm Bakanlığı verileri incelendiğinde Türkiye'ye 2023 yılında gelen turist sayısı Mart ve Kasım ayı arasında oldukça artmakta, özellikle Temmuz ve Ekim ayları arasında ise zirveye çıkarak en yoğun dönemlerini yaşamaktadır. Yine Kapadokya bölgesi verileri incelendiğinde, Mayıs-Kasım ayları arasında yoğun bir sezon yaşandığı gözlemlenen destinasyonu 2023 yılı itibariyle yaklaşık 4 milyon turistin ziyaret ettiği görülmektedir.

Çalışmanın hedeflendiği alanda yapılan gözlemler, raporlar ve literatür taraması sonucunda, turistlerin kullanmış oldukları araçlarının dışında, turizm faaliyetleri doğrultusunda kullanılan servis araçları ve tur otobüsleri, aktivite araçları (ATV, safari cipleri, motor bisiklet vb.), kiralık araçlar vb. araçların, bölgede trafiğin ana kaynağı olduğu değerlendirilmektedir. Dünya genelinde turizmin yaygınlaşması ve büyümesi ile destinasyonların ana sorunlarından biri olarak gösterilen yoğunluk, trafik, normalden yüksek emisyon gazı gibi sorunların, turizm kaynaklı araç yoğunluğu ile bağdaştırıldığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada turizmin yarattığı olumsuz çevresel etkilerin yerel halk tarafından nasıl algılandığı ortaya konmak istenmektedir.

Kavramsal Çerçeve

Son dönemlerde literatürde, turizmin ekonomik etkilerinin yanında sosyo-kültürel etkileri temelinde yerel halkın yaşam kalitesi ile destinasyon başarısı ilişkisinin incelendiği görülmektedir. Jurowski ve Gürsoy'un (2004) bir destinasyonda sürdürülebilirliğin sağlanması ve başarılı operasyonların gerçekleştirilmesi için yerel halkın turizme olan desteği ve memnuniyet seviyesinin önemli bir etkisinin olduğunu ifade etmektedir. Çalışmalarında ayrıca, bir destinasyonda turizmin ekonomik faydalarının yerel halkın sektöre bakış açısında önemli olduğu kadar, sosyal, kültürel ve çevresel unsurların da bu algıları şekillendirmede kritik bir rol oynadığını belirtmektedir. Bu durum, turizm gelişiminin toplulukları finansal kazançların ötesinde etkilediğini, sosyal yapıyı, kültürel kimliği ve ev sahibi destinasyonun çevresel sürdürülebilirliğini de etkilediğini göstermektedir (Brunt & Courtney, 1999; Chong, 2020; Fagence, 2003; Faulkner & Tideswell, 1997; Lei vd., 2023; Lim & McAleer, 2005; McCarroll vd., 2024; Ritchie & Crouch, 2003; Shaalan, 2005; Tosun & Jenkins, 1998). Bu bağlamda, turizmin ekonomiyle birlikte yukarıda belirtilen faktörlerin ele alınması, yerel halk ve turizm faaliyetleri arasında olumlu ilişkilerin geliştirilmesi ve nihayetinde daha sürdürülebilir ve kapsayıcı turizm uygulamalarına katkıda bulunulması açısından önemli kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, çalışmada turizmin yarattığı çevresel etkiler ve yerel halkın buna yönelik

algılarını açıklamak için sürdürülebilir turizm, sosyal değişim kuramı, yaşam kalitesi yaklaşımı ve Doxey'in tolerans modeli yaklaşımları açıklanmıştır.

Sürdürülebilir Turizm (ST) Yaklaşımı

Birleşmiş Milletler Dünya Turizm Örgütü (BMDTÖ) ST kavramını tanımlarken, mevcut ve gelecekteki turistlerin ve yerel halkın ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin dengeli bir şekilde ele alındığı bir turizm biçimidir demektedir (UNEP, 2005, s. 12). Ritchie ve Crouch (2003) ile Panse, Fyall ve Alvarez'e (2021) göre, ST kavramı temel olarak turizm faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi sırasında sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel ve çevresel hassasiyetlerin ve ihtiyaçların göz önünde bulundurulması şeklinde ifade edilmektedir.

Buradan yola çıkılarak turizm, sadece ekonomik kalkınmayı gözetken bir yaklaşımla değil, sosyal ve çevresel boyutlarıyla da ele alınan çok yönlü bir alan olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda, turistlerin memnun edilmesi, hizmet kalitesi, bölgesel ve kırsal kalkınma gibi beklentilerin yanında, çevrenin ön planda tutularak yerel halkın çıkar ve refahının da gözetilmesi ihtiyacının altı çizilmektedir (Choi & Murray, 2010; Nunkoo & Ramkissoon, 2010; Santos-Júnior vd., 2020).

Buckley (2012) turizmin sadece istatistiksel ve ekonomik hareketliliği değil, çevresel ve sosyo-kültürel olgularla olan etkileşiminin destinasyon rekabetçiliği için ön plana çıktığını ifade ederek pazarlama boyutuna da işaret etmektedir. Wise (2016) ise destinasyon performansının ölçülmesinde ekonomik göstergelerle birlikte çevresel ve sosyal göstergelerin de ölçülmesinin önem kazandığını belirterek ST yaklaşımının turist davranışlarını da dönüştürdüğünü aktarmaktadır. Bu nedenle, destinasyonun başarısı için turizme sadece arz yönüyle değil talep eden misafirlerin perspektifiyle de bakarak, yukarıda işaret edilen hassasiyetlere sahip olunmasının önem kazandığı düşünülmektedir (Chong, 2020; Crouch, 2011; Fagence, 2003; Formica & Uysal, 2006; González-Rodríguez vd., 2023; Lim & McAleer, 2005; Park & Gretzel, 2007; Pike & Page, 2014; Ritchie & Crouch, 2003; Shaalan, 2005; Smith, 1988; Tosun & Jenkins, 1998; Woyo & Slabbert, 2021).

Sinclair (1998) turizmin bir bölgenin ekonomik anlamda gelişmesi için oldukça önemli olduğunu ancak bunun, çevresel ve sosyal anlamda da sorumlu bir anlayışla gerçekleştirilmesinin sürdürülebilirlik açısından gerekli olduğunun altını çizmektedir. Ek olarak, Ritchie ve Crouch (2003) destinasyon rekabetçiliğini ele alırken ST kriterlerinin önemine dikkat çekmekte ve bir destinasyonun rekabetçi olmasının turist tatmini gözetilirken yerel halkın huzuru ve refahının da dikkate alınmasının gerekliliğine vurgu yapmaktadır.

Başka bir boyutuyla, ST yaklaşımı çerçevesinde yerel halkın turizm bağlantılı tutum ve davranışlarının, başarılı bir destinasyon için önemli görüldüğü ortaya koyulmaktadır (Li & Wan, 2013; Nunkoo & Gursoy, 2012). Jeon, Kang ve Desmarais (2016), yerel halkın turizmi geliştirme ve destinasyon imajının güçlendirilmesi sürecinde en önemli aktörlerden olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan, yerel halkın turizmden doğrudan etkilendiğini ve algıladığı yaşam kalitesi üzerindeki olumsuz etkilerin, destinasyondaki turizm faaliyetlerine destekte azalmaya neden olabileceğini belirtmektedir. Bu nedenle, ev sahibi topluluğun yüksek bir yaşam kalitesi sürdürmesinin sağlanması, yerel halkın turizme yönelik tutumlarında olumlu bir değişim için gerekli görülmektedir (Li & Wan, 2013; Nunkoo & Gursoy, 2012). Bu bağlamda ST yaklaşımı, bu çalışmanın konusu olan turizmin çevresel boyutu kapsamında aşırı trafik yoğunluğu ve buna bağlı olarak gürültü ve hava kirliliğinin destinasyonda yerel halkın memnuniyetine etkisi konusunun anlaşılmasının,

sürdürülebilir bir destinasyon için gerekliliğinin ortaya koyulmasına yardımcı olmaktadır (Dickinson, Filimonau, Cherrett, Davies, Norgate ve Winstanley, 2012).

Sosyal Değişim Teorisi

Sosyal Değişim Teorisi (SDT), sosyal ağları ve etkileşim durumunu açıklamak için var olan ilişkiler üzerine hem faydacı hem de zararlı bakış açıları kullanan önemli bir sosyolojik yaklaşımdır (Cook vd., 2013; Homans, 1961). Teorinin ortaya çıkışı ve gelişimi büyük ölçüde George Homans çalışmalarına atfedilmiştir. Cook vd.'ne (2013) göre SDT, topluluklardaki kişilerarası ilişkileri ve ikili ilişkileri anlamayı hedefleyerek küçük grupların psikolojisiyle ve etkileşime giren davranışlarıyla ilgilenmektedir. Çalışmada, Homans'ın, insanlar arasındaki ilişkileri, sosyal aktörlerin davranışlarının ödülleri pekiştirildiği ve cezalarla engellendiği karşılıklı etkileşim mekanizmaları yoluyla açıklamak için bu yaklaşımı kullandığı ifade edilmektedir. Turizmde ise SDT, daha çok yerel halkın turizme ve turist hareketliliğine yönelik göstermiş oldukları tavır ve bakış açıları açıklayabilmek için kullanıldığı görülmektedir (Choi & Murray, 2010; Nunkoo & Ramkissoon, 2010). Teoriye göre ev sahibi toplumun turistlerle girdikleri etkileşimden elde ettikleri ödül ve karşılaştıkları maliyetin dengesi eğer yerel halkın lehine olmazsa, destinasyonda yerel halkın desteği ortadan kalkabilmekte ve buna bağlı olarak destinasyonun rekabetçiliğinin azalması riskiyle karşı karşıya kalabilmektedir. Özetle, destinasyonda bulunan yerel halk, turizmin getirmiş olduğu ekonomik avantajlardan faydalanırken bunun karşılığında daha fazla maliyete katlanmaları durumunda, sektöre olan desteklerini azaltabilmektedir. Homans'a göre elde edilen ödül ya da karşılaşılan maliyetlerin somut bir çerçevede değil çevre, adaletsizlik, mutluluk gibi soyut bir anlamda olabilmesi de mümkündür. SDT yaklaşımı, yığın turizmin Göreme'de sebep olduğu aşırı trafik, buna bağlı olarak gürültü ve ses kirliliği gibi olumsuzlukları temel alan yerel halkın turizm ile girdikleri sosyal ve ekonomik alışverişinde fayda ve maliyetini açıklayabilmek için yararlı bir bakış açısı sunmaktadır (Santos-Júnior vd., 2020).

Yaşam Kalitesi Yaklaşımı (YKY)

Andereck ve Nyaupane (2011) turizmin, birçok faaliyetin iç içe geçmesiyle ortaya çıkan ve yerel halkın yaşamına olumlu (Maroto-Martos vd., 2020; Nooripoor vd., 2021; Saarinen & Lenao, 2014) ya da olumsuz (Allen vd., 1988; Pizam, 1978; Rico vd., 2019) etkide bulunabilen bir sektör olarak ifade edilmektedir. Doğası itibarıyla turizm faaliyetlerinin içerisinde tecrübe ve hareketliliğe dayalı çeşitli aktivitelerin bulunduğu bir eylem olması, hedef destinasyonda bulunan yerel halk (Chong, 2020; Fagence, 2003), biyolojik çevre (Lim & McAleer, 2005; Wei & Lihua, 2022), doğal miras ve benzeri birçok unsurun etkilenmesine neden olabilmektedir. Turizmin bu etkilerinin daha iyi anlaşılması için birçok araştırma yapıldığı görülmektedir (Allen vd., 1988; Ritchie & Crouch, 2003). YKY ise, turizm faaliyetlerinin destinasyonda bulunan yerel halkın sektöre bakış açılarının ve tepkilerinin anlaşılmasına yönelik bir yaklaşım sunan önemli bir araştırma alanıdır. YKY, bireyin ya da toplumun yaşamından memnuniyetini ve bulunduğu çevredeki deneyimlerden duyduğu tatmin seviyesini ifade ettiği ortaya koyulmaktadır (Andereck & Nyaupane, 2011; Santos-Júnior vd., 2020; Uysal vd., 2016).

Aref (2011), YKY bireyler ya da bir topluluğun yaşam kalitesinin derecesini göstermek için bir ölçüttür demektedir. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (2012) ise YKY'nı, bir bireyin yaşadığı kültür ve diğer ekosistemi bağlamında kendi beklentileri, amaçları, umduğu standart ve kaçındığı endişelerinin yaşamındaki konumlanması olarak ele almaktadır. DSÖ YKY'yi, kişinin fiziksel sağlığını, psikolojik durumunu,

bağımsızlık düzeyini, sosyal ilişkilerini, kişisel inançlarını ve çevrenin belirgin özellikleriyle olan ilişkilerini karmaşık bir şekilde içeren geniş kapsamlı bir kavram olarak ele almaktadır. DSÖ bir bölgede ya da yerde yaşayan bireyleri ya da toplulukları, farklı aşamalarda hazırlamış olduğu yöntemlerle fiziksel, mental, bağımsızlık, sosyal ilişkileri, çevresel, inançsal bağlamda ele almakta ve elde ettiği verilerle yaşam kalitesini ölçmektedir. Bu çalışmada araştırma konusu kitlenin, DSÖ tarafından kullanılan boyutlardan trafikten kaynaklı gürültü ve kirlilik ile ilişkili alanlarının (WHO, 1995) kullanılarak, bu alanlara yönelik yaşam kalitesinin ölçülmesinde faydalanılmıştır.

Doxey Tolerans Modeli

Bu model yerel halkın turizm destinasyona gelen turistlere yönelik algılarının hangi aşamada olduğunu belirlemek amacıyla Doxey (1975) tarafından geliştirilmiştir (Akt. Pavlic & Portolan, 2015). Yerel halkın turizme yönelik algılarını inceleyen birçok çalışmada bu model temel alınmıştır (Cardona & Sánchez-Fernández, 2024; Martin vd., 2024; Schönherr, Bichler, & Pikkemaat, 2023; Kurniawan & Parantika, 2023; Büyükkuru & Yılmaz, 2022; Akdu & Ödemiş, 2018).

Doxey (1975) tarafından oluşturulan bu modelde yerel halkın turizme karşı algısı, “*Coşku Aşaması (Euphoria), İlgisizlik Aşaması (Apathy), Rahatsızlık Aşaması (Annoyance) ve Düşmanlık Aşaması (Antagonism)*” olarak dört aşamada ele alınmıştır. Bu modele göre ilk aşama olan coşku aşamasında, yerel halk turistleri memnuniyetle karşılamaktadır. Turizm kaynaklı gelirlerin istikrar sağlaması ve turist ziyaretlerinin sıradan bir durum olması kayıtsızlık aşamasını göstermektedir. Daha sonraki aşama olan rahatsızlık aşamasında, turizm gelişiminin ilerlemesi ve kitle turizminin hızlanmasıyla, sakinler kültürel, sosyal ve çevresel değişiklikler nedeniyle yerel halk endişe duymaya başlar. Son aşama olan düşmanlık aşamasında ise yerel halk, turistlere ve turizme karşı düşmanca tutum sergilemektedir (Akt. Pavlic & Portolan, 2015).

Literatür incelediğinde Büyükkuru & Yılmaz (2022) Kapadokya Bölgesi’nde yaşayan yerel halkın turizme yönelik algılarını değerlendirdikleri çalışmada bölgenin Doxey Tolerans Modeline göre “ilgisizlik” aşamasında olduğunu tespit etmişlerdir. Bu çalışmada nitel araştırma teknikleri ile veri elde edilerek turizmin yoğun olarak gerçekleştirildiği Göreme Kasabası’nda yaşayanların algıları derinlemesine öğrenilmesi amaçlanmaktadır.

Yöntem

Çalışmada, Göreme’de turizmin yoğun sezonlarında yaşanan aşırı turizmin olumsuz etkileri olan trafik, hava ve gürültüden kaynaklanan sorunların yerel halkın yaşam kalitesine etkilerini incelemek amacıyla nitel araştırma yöntemine başvurulmuştur. Araştırmada kişilerin deneyim ve algılarını ortaya koyan fenomenoloji deseni kullanılmıştır. Araştırma verileri mülakat ile elde edilmiş ve veriler araştırmacılar tarafından deşifre edilmiştir. Görüşme deşifreleri önce metin dosyalarına dönüştürülmüş, ardından MaxQDA 22 yazılımına aktarılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada, Göreme bölgesinde ikamet eden bireylerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşme verileri kullanılmıştır. Görüşmeler, olumsuz çevresel etkilerinin (trafik kaynaklı gürültü, hava kirliliği ve park sorunları gibi) yerel halkın yaşam kalitesine olan etkilerini incelemek amacıyla yarı yapılandırılmış sorular üzerinden gerçekleştirilmiştir. Araştırma soruları hazırlanırken, literatürde yer alan sürdürülebilir turizm ve

yaşam kalitesi çalışmaları incelenmiştir. Sorular oluşturulurken özellikle Dünya Sağlık Örgütü'nün yaşam kalitesi ölçeği (DSÖYKÖ/WHOQOL) ile Jeon, Kang, & Desmarais (2016) çalışmalarından yararlanılmıştır. Katılımcılara toplam altı soru sorulmuştur. Yarı yapılandırılmış görüşme soruları şöyledir;

- Yoğun turizm sezonunda yaşadığınız mahalle ya da bölgede, aşırı trafiğin, gürültü ve hava kirliliğinin yaşam kalitenizi olumsuz yönde etkilediğini düşünüyor musunuz?
- Yoğun turizm sezonunda yaşadığımız mahalle ya da bölgede, aşırı trafik ya da hızlı araç kullanımından dolayı kendinizi ya da yakınlarınızı kaza gibi sebeplerden ötürü fiziki anlamda tehlikede görüyor musunuz?
- Evinizde ya da yaşam alanınızda, yoğun turizm sezonunda aşırı trafikten kaynaklanan gürültü ve hava kirliliği sebebiyle sağlıklı bir uykuya geçemediğinizi düşünüyor musunuz?
- Yoğun turizm sezonunda faaliyet gösterdiğiniz iş yerinizden ya da yaşadığınız ev ya da çevreden başka bir yere seyahat etmenizi ya da gitmenizi, aşırı trafiğin zorlaştırdığını düşünüyor musunuz?
- Yoğun turizm sezonunda yaşadığımız mahalle ya da bölgede, aşırı trafikten kaynaklanan yönelik çözüm önerileri sizce neler olabilir?

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırma Göreme Beldesi'nde hala yaşamını sürdüren yerel halkın tamamını kapsamaktadır. Göreme'de nüfus TÜİK 2023 verilerine göre 2.034'tür. Bölgede turizmin yoğunluğu nedeniyle yerel halkın büyük bir kısmı evlerini otel işletmesine dönüştürerek çevre ilçelerde yaşamını devam ettirmektedir. Bu nedenle beldede yaşayan yerel halkın nüfusu azdır. Bu çalışmada amaçlı örnekleme ve ölçüt örneklemleri bir arada kullanılmıştır. Araştırmacının örneklem seçiminde bazı ölçütlerden yararlanması durumunda bu örnekleme yöntemi ölçüt örnekleme yöntemi olarak adlandırılmaktadır (Merriam, 2015). Araştırma kapsamında verilerin toplanacağı örnekleme seçilecek katılımcılarda Göreme'de ikamet ediyor olma şartı aranmıştır. Nitel araştırmalarda örneklem sayısı ile ilgili net bir sayısal veri olmamasına rağmen örneklem uygunluk seviyesine ulaşana kadar veri toplanması gerekliliği vurgulanmaktadır (Merriam, 2015). Amaca göre örnekleme yönteminde, örneklemin büyüklüğü elde edilen bilgiler göz önünde bulundurularak araştırmacı tarafından belirlenebilir. Araştırmacı artık yeni bir bilgi edinmediği ya da elde ettiği veriler birbirini tekrar edene kadar veri toplamaya devam eder (Merriam, 2015; Yıldırım & Şimsek, 2016).

Bu çalışma kapsamında Göreme'de yaşayan 31 kişi ile yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılarak veriler toplanmıştır. Görüşmeler 28.08.2024-16.09.2024 tarihleri arasında yapılmıştır. Görüşmeler ortalama 43 dakika sürmüştür. Araştırmaya katılanlar K1, K2, ..., K31 olarak kodlanmıştır. Miles vd., (2014)' e göre veriler birbirini tekrar edip örneklem uygunluğuna ulaştığında veri toplama işi sonlandırılabilir. Çalışma kapsamında katılımcılardan elde edilen veriler 25 mülakat sonrasında birbirini tekrar etmeye başlamıştır. 31 katılımcıdan sonra örneklem uygunluğuna ulaşıldığı ve zaman ve maliyet kısıtlılıkları nedeniyle veri toplama sonlandırılmıştır.

Güvenirlilik/ İnanırlılık

Nitel araştırmalarda elde edilen verilerin geçerlilik ve güvenirliliğini ölçmek için çeşitli yöntemler (inandırıcılık, aktarılabirlik, tutarlılık ve teyit edilebilirlik) kullanılmaktadır. Nitel araştırmalarda araştırmacılar geçerlilik ve güvenirliliği sağlayabilmek için araştırdığı olguyu, olduğu biçimiyle olabildiğince yansız gözlemesi ve elde ettiği veriyi, ulaştığı sonuçları teyit etmesine yardımcı olacak çeşitleme, katılımcı

teyidi, meslektaş teyidi gibi ek yöntemler kullanması gerekmektedir. Nitel geçerliliği sağlamak için kullanılan yöntemlerden biri olan inandırıcılık; süreli etkileşim, derinlik odaklı veri toplama, çeşitleme, uzman incelemesi, katılımcı teyidi yöntemleri ile test edilmektedir. (Yıldırım ve Şimşek, 2016; Güler, Hacıoğlu ve Taşğın, 2015; Miles ve Huberman, 1994, s.278).

İnandırıcılığın sağlanabilmesi için araştırmacıların elde ettikleri verilerin ve sonuçların katılımcıların söylediği ifadeleri doğru bir şekilde yansıtması, birden fazla ve çeşitli kaynaklardan elde edilen bilgilerin çalışmadaki tema ve kategoriler ile ortak paydada buluşması (Güler, Hacıoğlu ve Taşğın, 2015), araştırmacılar arasında kod şemaları oluşturulması ve kategorilerin belirlenmesi için tartışmalar yapılması (Yılmaz, 2017; Graneheim ve Lundman, 2004) gibi yöntemler bulunmaktadır. Bu çalışmada bu hususlara dikkat edilmiştir. Bu kapsamda öncelikle içerik analizi aşamasında bir kod şeması oluşturulmuş ve araştırmacılar tarafından kod şemaları kullanılarak ayrı ayrı kodlamalar yapılmış ve bu kodlamalar ile ilgili tartışmalar yapılmıştır. Araştırmanın yöntemine ilişkin ayrıntılı bilgiler verilmiş ve bulgular kısmında doğrudan alıntılar yer almıştır. Ayrıca araştırmaya katılan katılımcılara görüşme sonunda konu hakkındaki görüşleri özetlenerek onayları alınmıştır. Araştırmaya katılan paydaşlar elde edilen bulguların bölge için doğruluğunu ifade ederek kendi gerçekliklerini yansıttığını belirtmiştir. Çalışmada kodlayıcılar arası güvenilirlik ya da tutarlılık test etmek için Miles ve Huberman'ın önerdiği kodlayıcılar arası güvenilirlik formülü ve Kappa analizi uygulanmıştır. Literatür incelendiğinden bu iki yöntemin nitel araştırmalarda kodlayıcılar arasındaki güvenirliği test etmek için sıklıkla kullanıldığı görülmektedir (Duban, 2010; Çoban, 2016; Gündüz, 2016; Lian ve Yu, 2017; Çamlıca, vd., 2022; Ercan, 2022).

Miles ve Huberman (1994) çalışmasında nitel araştırmalarda güvenirlik için öneride bulunduğu formülün nasıl yapıldığı açıklanmıştır. R (güvenirlik) değerine erişebilmek için Na (görüş birliği) değeri, Na (görüş birliği) ve Nd (görüş ayrılığı) değerlerinin toplamına bölünmüştür. Sonuçlar Tablo1'de detaylı olarak gösterilmiştir.

Şekil 1. Miles ve Huberman Güvenirlik Formülü

$$R(\text{güvenirlik}) = \frac{Na (\text{Görüş birliği})}{Na (\text{görüş birliği}) + Nd (\text{görüş ayrılığı})}$$

Tablo 1. Görüşme Verilerine İlişkin Miles ve Huberman Güvenirlik Formülü Değerleri

Kategoriler	MH Güvenirlik Formülü Değerleri
Trafik Yoğunluğu	25/ (25+6) = 0.80
Park Sorunları	29/ (29+2) = 0.93
Aşırı Turizm	22/ (22+9) = 0.71
Gürültü Kirliliği	27/ (27+4) = 0.87
Hava Kirliliği	24/ (24+7) = 0.77

Hesaplama sonucunda temalara ilişkin güvenirliğin %70 üzerinde olduğu görülmektedir. Güvenirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994, s.64). Elde edilen sonuca göre verilerin araştırma için güvenilir kabul edilebilir düzeyde olduğu söylenebilir.

Kappa analizi ise Şekil 2'de şöyle formüle edilmiştir;

Şekil 2. Kappa Güvenilirlik Formülü

$$k = 1 - Pe (\text{Şans eseri beklenen uyum}) \div Po (\text{Gözlenen uyum}) - Pe (\text{Şans eseri beklenen uyum})$$

- P_o : Gözlenen uyum (kodlayıcıların aynı kategoriye atadığı örneklerin oranı)
- P_e : Şans eseri beklenen uyum (kodlayıcıların şansa bağlı olarak aynı kategoriye atadığı oran)

Güvenliliği test etmek için kullanılan bir diğer analiz Kappa'da çalışmayla ilgisi olmayan iki değerlendiriciye kodlamalar verilmiştir. Cohen's Kappa katsayısı bağımsız değerlendiricinin kodlamasıyla 0,82 olarak hesaplanmıştır. Cofie vd. (2022)'ye göre, Cohen's Kappa katsayısı 0-1 arası değer almakta ve 1 değerine yaklaştıkça kodlayıcılar arasındaki uyumun mükemmel olduğu görülmektedir. Her iki analize göre kodlayıcılar arasında uzlaşma olduğu görülmektedir.

Bulgular

Katılımcılara ait demografik bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcılara Ait Bilgiler

Kod	Cinsiyet	İkamet Süresi
K1	Kadın	20 yıl
K2	Erkek	25 yıl
K3	Erkek	15 yıl
K4	Erkek	20 yıl
K5	Kadın	50 yıl
K6	Kadın	11 yıl
K7	Erkek	10 yıl
K8	Kadın	22 yıl
K9	Kadın	30 yıl
K10	Kadın	7 yıl
K11	Erkek	18 yıl
K12	Erkek	29 yıl
K13	Erkek	20 yıl
K14	Kadın	15 yıl
K15	Kadın	35 yıl
K16	Kadın	45 yıl
K17	Kadın	27 yıl
K18	Erkek	5 yıl
K19	Erkek	37 yıl
K20	Kadın	43 yıl
K21	Erkek	8 yıl
K22	Erkek	12 yıl
K23	Kadın	14 yıl
K24	Kadın	9 yıl
K25	Erkek	24 yıl
K26	Erkek	17 yıl
K27	Kadın	17 yıl
K28	Erkek	26 yıl
K29	Erkek	38 yıl
K31	Kadın	25 yıl

Tablo 2 incelendiğinde, araştırmaya 15 kadın, 16 erkek katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılanların hepsi Göreme'de ikamet etmektedir. Katılımcıların Göreme'de ikamet süreleri incelendiğinde en uzun ikamet eden 50 yıl, en az ikamet eden 5 yıl olduğu görülmektedir.

Katılımcılar tarafından elde edilen verilere ait temalar oluşturulmadan önce kelime bulutu oluşturularak en fazla tekrar eden kelimeler belirlenmiştir. Kelime bulutu oluşturulurken edat ve bağlaçlar hariç listesine eklenmiş ve birbiri ile ilişkili kelimeler birleştirilmiştir. Şekil 1 incelendiğinde, katılımcıların en fazla vurguladıkları kelimelerin başında park sorunu olduğu görülmektedir. Bu kelimedenden sonra trafik sorunu/yoğunluğu, gürültü ve hava kirliliği, turist yoğunluğu gibi kelimelerin de sıklıkla tekrar edildiğini söylemek mümkündür.

Şekil 3. Kelime Bulutu

Tablo 3'te oluşturulan temalara ilişkin sıklık ve yüzde değerleri yer almaktadır. Tablo 3 incelendiğinde, araştırmaya katılanların en fazla gürültüden bahsettikleri görülmektedir. Bunu sırasıyla park sorunları, trafik yoğunluğu, aşırı turizm ve hava kirliliği temalarının izlenmektedir.

Tablo 3. Temalara Ait Tanımlayıcı Veriler

Tema	Sıklık	Yüzde
Gürültü Kirliliği	49	%46.67
Park Sorunları	26	%24.76
Trafik Yoğunluğu	12	%11.43
Aşırı Turizm	12	%11.43
Hava Kirliliği	6	%5.71

Trafik Yoğunluğu: Araştırmaya katılanlar turizmin yoğun olduğu zamanlarda trafik yoğunluğundan şikâyet etmektedir. Göreme 2.000 kişilik küçük bir kasabadır. Ancak Göreme’de bulunan Göreme Açık Hava Müzesi her yıl milyonlarca turist tarafından ziyaret edilmektedir. Sadece bu müze değil bununla birlikte kasabada otel, restoran, seyahat acentesi ve balon firmaları bulunmaktadır. Bu nedenle yoğun bir ziyaretçi akını olduğu görülmüştür. Katılımcılar, turizm kaynaklı ile gelen ziyaretçi sayısı arttığında mevcut yolların bu kalabalığı kaldırmakta yeterli olmadığını belirtmişlerdir. İşe, eve, okula ya da hastaneye gidip gelirken trafikte normal bir güne göre daha fazla beklemek zorunlu kaldıklarını ve bu durumun onlarda rahatsızlık yarattığını ifade etmişlerdir. Bununla birlikte dışardan gelen ziyaretçilerin adres arama, fotoğraf çekme, manzara izleme gibi nedenlerle yavaş hareket ettiği, trafik kurallarına uymadığını belirtmişlerdir. Bu durumun küçük ya da büyük ölçekli kazalara neden olması yerli halkta tedirginlik yaratmaktadır. Göreme’de düzenlenen festival, konser vb. etkinliklerde ulaşımın tamamen aksadığı da sıklıkla vurgulanmıştır. K29: “..bayram vs gibi zamanlarda tüm gün, sabahları balon yer ekipleri nedeniyle trafik yoğunluğu olmakta”, K16: “Ben Uçhisar’da çalışıp Göreme’de ikamet ediyorum. Gidiş ya da geliş sürem 10 dakikayı aşmaması gerekir fakat genellikle yarım saatte ancak ulaşabiliyorum.”

Park Sorunları: Kasabadaki bir diğer sorun da park yeri ile ilgilidir. Katılımcılar park yeri bulmakta zorlandığı ve yanlış park eden arabalar yüzünden trafiğin aksadığını belirtmektedir. Belediye tarafından sunulan mevcut park alanlarının yeterli olmadığını vurgulamışlardır. K9: “.. B-bulduğum bölgede ciddi anlamda park sorunu var, insanların tahammül seviyeleri minimum seviyede ve yoğun iş temposunda bu durum daha fazla stres oluyor.”, K19: “..var olan yollarımız çok dar , iki araba sığmaz ve aynı zamanda park sorunu çok”, K24: “az park yeri dolayısıyla, kötü park eden arabalar yüzünden trafik kurallarına uyulmaması ve mahalle sokaklarında olan her canlının tehlike altında olması (çocuk, yaya, hayvanlar).”

Aşırı Turizm: Katılımcılar, sezonun belirli döneminde ziyaretçi yoğunluğunun çok fazla olmasından rahatsız olduklarını belirtmektedir. Hem yaya hem de araç trafiğinin ziyaretçi sayısı ile artması yerel halkta stres yarattığını vurgulamışlardır. Turistlerin ve bazı turizm işletmelerinin yerel halka saygı duymadığını ifade etmişlerdir. K9: “Konser, festival zamanlarında araç kuyruklarından şehre gidemiyoruz. Ya da bir işimizi halledemiyoruz. Hastaneye gidecek olsak bir saat sürer.”, K25: “Turizm ve insan yaşamının ruhuna aykırı. Görsel kirlilik, yürüyen insanlara saygısızlık, sıkışıklık ve sonuç olarak sürdürülebilir turizm politikasına negatif bir etki. Kesinlikle çözümleni..”, K18: “..özellikle devletin yada belediyenin yaptığı konserlerden sonra iş çıkışı trafik zorlaştırıyor”, K14: “bölgeye gelen turistlerin yolları bilmemesinden kaynaklı bazı sorunlar yaşanabiliyor. Ayrıca Göreme nüfusuna göre tasarlanmış olan yollar belirli bir trafik hacmine hizmet verebilirken turistler sebebiyle artan araç sayısı yollarda tıkanmalara sebep olabiliyor”.

Gürültü Kirliliği: Katılımcılar turizm kaynaklı gürültünün onların olumsuz etkilediğini belirtmişlerdir. Sabah erken saatte uçan balonlardan kaynaklı trafik ve korna sesi, düzenlenen etkinlikler nedeniyle kasabada yaşanan sesin onları rahatsız etkilediğini ifade etmektedirler. K1: “En büyük şikâyetimiz sabah ve gün batımı saatlerinde ATV araçlarının çıkardığı toz bulutu ile gürültü..”, K23: “Aşırı ses gürültü olduğundan taşıyor herkes zaten. Gece müzik sesiyle beraber arabalar çok geçiyor.”, K29: “Gece yaralarına kadar korna sesleri fren sesleri uykudan uyanma sorunları yaşıyoruz.”, K4: “Gece geç saatlere kadar trafik gürültüsü, korna sesleri, özellikle yaz aylarında aşırı rahatsız edici olabiliyor.”, K29: “Hem konaklayan misafirlerin hem de yaşayan halkın gereksiz trafik gürültüsüne maruz kalması.”

Hava Kirliliği: Katılımcıların daha az bir kısmı hava kirliliğinden de bahsetmektedir. Balonların yaşam alanları üzerinden uçuşması ve salgıladığı gazların havayı kirlettiğini belirtmişlerdir. Bununla birlikte trafikte araç sayısının artması ile birlikte egzoz gazlarının da hava kirliliğine yol açtığını vurgulamışlardır. K17: "...Ayrıca turistleri etkileme amaçlı yaşam alanları üzerinde uçulması çok çok yanlış ve tehlikeli, yasaklanmalı. Uçuş yüksekliği alçak tutulduğunda bu gazları biz de soluyoruz. Uçuş saatlerinde ölçüm yapılmalı. Doğaya etkilerine bakılmalı. K3: "Araç sayısının artmasıyla egzoz gazları da havayı kirletmektedir."

Sonuç ve Öneriler

Araştırma kapsamında elde edilen veriler incelendiğinde, Göreme Kasabası'nda yaşayan yerel halkın Doxey Tolerans Modeli'nin (1975) rahatsızlık aşamasında olduğunu söylemek mümkündür. Doxey (1975) modeline göre bu aşamada, turizmden kaynaklı aşırı kalabalık, yoğun trafik, çöp, yerel halkın ihtiyaç duyduğu şeyler yerine turistik faaliyetlere/kolaylıklara harcanan yatırım vb. yerel halkta kızgınlığa neden olmakta ve sonrasında düşmanlık aşamasına zemin hazırlayabilmektedir. Büyükkuru & Yılmaz (2022) tarafından yapılan çalışmada Kapadokya Bölgesi'nde yaşayan yerel halkın "ilgisizlik" aşamasında olduğu tespit edilmişken bu çalışmada Göreme özelinde yerel halkın rahatsızlık aşamasına geçtiği görülmektedir. Bu durum turizmin gelişimi açısından endişe verici olabilir. Çünkü bulgular Göreme'de turizmin diğer bölgelere göre daha yoğun ve olumsuz algılandığını göstermekte olup, yerel halkın turizm faaliyetlerine olan tolerans seviyesinin hızlı bir şekilde azaldığını göstermektedir. Araştırma sonuçları, Göreme gibi turizm açısından popüler olan bölgelerde, turizmle ilgili çevresel ve sosyal etkilerin yönetilmesi gerektiğine işaret etmektedir. Yerel halkın rahatsızlık ve düşmanlık aşamalarına geçişinin engellenmesi için sürdürülebilir turizm politikalarının acil bir şekilde hayata geçirilmesi önemlidir. Göreme özelinde geliştirilecek politika ve uygulamalar, turistik yatırımların yerel halkın refahını artıracak şekilde planlanması, turizmden elde edilen gelirin yerel halkla paylaşılması, aşırı turizmin önlenmesi için kapasite sınırlamaları gibi önlemleri içermelidir. Bununla birlikte Kapadokya Bölgesi için yapılan Turizm Master Planında bu durum önceliklendirilebilir. Bununla birlikte Göreme'de ziyaretçi sayısının yönetilerek belirli dönemlerde ziyaretçi sayısına kota uygulanabilir. Bölgedeki aşırı trafik, gürültü, hava ve çevre kirliliği ve diğer altyapı sorunlarını azaltmak için trafik yönetimi, otopark alanları, toplu taşıma sistemleri gibi altyapının güçlendirilebilir. Ek olarak, bölgede gerçekleştirilmesi planlanan konser, etkinlik ve festivallerin daha az yoğun bölgelere kaydırılması düşünülebilir.

Bölgeyi ziyaret eden turistler ve turizm işletmelerinin yerel kültüre saygı duyulması, çevreye zarar vermemeleri gibi sorumlu turizm konusunda bilinçlenmeleri gerekmektedir. Göreme'de yerel halkın en fazla şikayetçi olduğu balon firmaları, ATV firmaları ve bu aktiviteye katılan turistlere yönelik sosyal alanlarda nasıl davranacaklarına ilişkin düzenlemeler getirilebilir. Bununla birlikte Göreme'deki yoğunluğun Kapadokya Bölgesi'nin geneline yaygınlaştırılmasına yönelik alternatif turizm türleri geliştirilerek ziyaretçilerin farklı bölgelere ve etkinliklere yönlendirilmesi sağlanabilir.

Göreme'de turizmin sürdürülebilirliği ve yerel halkın memnuniyetini sağlamak için çeşitli stratejiler benimsenebilir. Yerel halkın turizm planlamasına katılımı, turizm gelirlerinin yerel hizmetlere yönlendirilmesi ve "yavaş turizm" gibi kalite odaklı yaklaşımlar, halkın turizmi olumlu bir gelişme olarak görmesine katkıda bulunabilir. Ayrıca, yoğun sezonda turist sayısına sınırlama getirmek, altyapı iyileştirmeleri yapmak ve çevre dostu projeler uygulamak, halkın yaşadığı rahatsızlıkları azaltabilir. Turist profili ve pazarı çeşitlendirerek kitlesel turizmin olumsuz etkilerini hafifletmek, düşük sezonda teşvikler sunmak ve yerel halka turizmle ilgili

eğitim ve istihdam fırsatları sunmak da hem ekonomik hem de sosyal fayda sağlayabilir. Bu bütüncül yaklaşım, turizmin bölgeye sağladığı yararı artırırken, halkın yaşam kalitesini koruyarak Göreme’de turizmin sürdürülebilir bir şekilde devam etmesine olanak tanır.

Kaynakça

- Akdu, U., & Ödemiş, M. (2018). Examining the impacts of tourism on Gumushane residents according to the Doxey Index. *Turizm Akademik Dergisi*, 5(2), 33-45.
- Allen, L. R., Long, P. T., Perdue, R. R., & Kieselbach, S. (1988). The impact of tourism development on residents’ perceptions of community life. *Journal of Travel Research*, 27(1), 16-21. <https://doi.org/10.1177/004728758802700104>
- Andereck, K. L., & Nyaupane, G. P. (2011). Exploring the Nature of Tourism and Quality of Life Perceptions among Residents. *Journal of Travel Research*, 50(3), 248-260. <https://doi.org/10.1177/0047287510362918>
- Aref, F. (2011). The Effects of Tourism on Quality of Life: A Case Study of Shiraz, Iran. *Life Science Journal*, 8(2).
- Brunt, P., & Courtney, P. (1999). Host perceptions of sociocultural impacts. *Annals of Tourism Research*, 26(3), 493-515. [https://doi.org/10.1016/S0160-7383\(99\)00003-1](https://doi.org/10.1016/S0160-7383(99)00003-1)
- Buckley, R. (2012). Sustainable tourism: Research and reality. *Annals of Tourism Research*, 39(2), 528-546. <https://doi.org/10.1016/j.annals.2012.02.003>
- Büyükkuru, M., & Yılmaz, İ. (2022). Determining the development level of Cappadocia tourism., *Journal of Tourism&Management Research* 7 (1), <http://ottomanjournal.com/index.html>
- Cardona, J. R., & Sánchez-Fernández, M. D. (2024). The social impacts of tourist seasonality: Theoretical reflections and a case study. In *Tourism Planning and Destination Marketing, 2nd Edition* (pp. 33-54). Emerald Publishing Limited.
- Choi, H. C., & Murray, I. (2010). Resident attitudes toward sustainable community tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 18(4), 575-594. <https://doi.org/10.1080/09669580903524852>
- Chong, K. L. (2020). The side effects of mass tourism: the voices of Bali islanders. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 25(2), 157-169. <https://doi.org/10.1080/10941665.2019.1683591>
- Cofie, N., Braund, H., & Dalgarno, N. (2022). Eight ways to get a grip on intercoder reliability using qualitative-based measures. *Canadian Medical Education Journal*, 13(2), 73-76.
- Cook, K. S., Cheshire, C., Rice, E. R. W., & Nakagawa, S. (2013). *Social Exchange Theory* (ss. 61-88). https://doi.org/10.1007/978-94-007-6772-0_3
- Crouch, G. I. (2011). Destination Competitiveness: An Analysis of Determinant Attributes. *Journal of Travel Research*, 50(1), 27-45. <https://doi.org/10.1177/0047287510362776>
- Çamlıca, K., Eren, A. S., & Aslan, H. M. (2022). *Kapadokya Bölgesi’nde faaliyet gösteren seyahat acentelerine yönelik e-şikâyetlerin içerik analizi ile incelenmesi: TripAdvisor örneği. Güncel Turizm Araştırmaları Dergisi*, 6(1), 122-136.
- Çoban, Ö. (2016). Çanakkale Savaşları’na ait 100. yıl etkinliklerinin kategorik açıdan incelenmesi. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 213-226.
- Dickinson, J. E., Filimonau, V., Cherrett, T., Davies, N., Norgate, S., Speed, C., & Winstanley, C. (2013). *Understanding temporal rhythms and travel behaviour at destinations: potential ways to achieve more sustainable travel. Journal of Sustainable Tourism*, 21(7), 1070–1090. <https://doi.org/10.1080/09669582.2013.802328>
- Duban, N. (2010). *Opinions of primary school teacher candidates about science and technology literate and education these individuals. Journal of Theoretical Educational Science*, 3(2), 162-174.
- Ercan, F. (2022). Metaverse teknolojisinin gelecekte turizm sektörüne olası etkilerini belirlemeye yönelik bir araştırma. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(4), 1063-1092.
- Fagence, M. (2003). Tourism and local society and culture. İçinde *Tourism in destination communities* (ss. 55-78). CABI Publishing. <https://doi.org/10.1079/9780851996110.0055>
- Faulkner, B., & Tideswell, C. (1997). A Framework for Monitoring Community Impacts of Tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 5(1), 3-28. <https://doi.org/10.1080/09669589708667273>

- Formica, S., & Uysal, M. (2006). Destination Attractiveness Based on Supply and Demand Evaluations: An Analytical Framework. *Journal of Travel Research, 44*(4), 418-430. <https://doi.org/10.1177/0047287506286714>
- González-Rodríguez, M. R., Díaz-Fernández, M. C., & Pulido-Pavón, N. (2023). Tourist destination competitiveness: An international approach through the travel and tourism competitiveness index. *Tourism Management Perspectives, 47*, 101127. <https://doi.org/10.1016/J.TMP.2023.101127>
- Graneheim, U. H., & Lundman, B. (2004). Qualitative content analysis in nursing research: concepts, procedures and measures to achieve trustworthiness. *Nurse education today, 24*(2), 105-112.
- Güler, A., Halicioğlu, M. B., & Taşgın, S. (2013). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık
- Gunduz, M. (2016). *What Are the Teaching Responsibilities of Being a Teacher?*. Educational Research and Reviews, 11(8), 623-629.
- Homans, G. (1961). *Social Behavior: Its Elementary Forms*. Harcourt, Brace, and World.
- Jeon, M. M., Kang, M., & Desmarais, E. (2016). Residents' Perceived Quality Of Life in a Cultural-Heritage Tourism Destination. *Applied Research in Quality of Life, 11*(1), 105-123. <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9357-8>
- Jurowski, C., & Gursoy, D. (2004). Distance Effects On Residents' Attitudes Toward Tourism. *Annals of Tourism Research, 31*(2), 296-312. <https://doi.org/10.1016/J.ANNALS.2003.12.005>
- Kurniawan, R., & Parantika, A. (2023). Examining the impact of tourism on local communities in Wae Rebo tourism village NTT using the doxey index. *Jurnal Mantik, 7*(1), 535-545.
- Lei, W. S. (Clara), Suntikul, W., & Chen, Z. (2023). Tourism development induced social change. *Annals of Tourism Research Empirical Insights, 4*(1), 100088. <https://doi.org/10.1016/J.ANNALE.2023.100088>
- Li, X., & Wan, Y. K. P. (2013). Residents' Attitudes Toward Tourism Development in Macao: a Path Model. *Tourism Analysis, 18*(4), 443-455. <https://doi.org/10.3727/108354213X13736372326073>
- Lian, T., & Yu, C. (2017). Representation of online image of tourist destination: a content analysis of Huangshan. *Asia Pacific Journal of Tourism Research, 22*(10), 1063-1082.
- Lim, C., & McAleer, M. (2005). Ecologically sustainable tourism management. *Environmental Modelling & Software, 20*(11), 1431-1438. <https://doi.org/10.1016/J.ENVSOFT.2004.09.023>
- Maroto-Martos, J. C., Voth, A., & Pinos-Navarrete, A. (2020). *The Importance of Tourism in Rural Development in Spain and Germany* (ss. 181-205). https://doi.org/10.1007/978-3-030-33463-5_9
- Martin, M., Deng, J., Arbogast, D., Pierskalla, C., & Smaldone, D. (2024). Evaluating Residents' Attitudes Toward Tourism Development and Regional Collaboration within the Monongahela National Forest Region. *Journal of Outdoor Recreation, Education, and Leadership, 16*(3).
- McCarroll, M. J., LaVanchy, G. T., & Kerwin, M. W. (2024). Tourism resilience to drought and climate shocks: The role of tourist water literacy in hotel management. *Annals of Tourism Research Empirical Insights, 5*(2), 100147. <https://doi.org/10.1016/j.annale.2024.100147>
- Merriam, S. B. (2015). Qualitative research: Designing, implementing, and publishing a study. In Handbook of research on scholarly publishing and research methods (pp. 125-140). IGI Global.
- Miles, M. B. & Huberman, A. M.(1994). Qualitative data analysis: An expanded sourcebook. *Thousand Oaks*.
- Miles, M. B., Huberman, A. M., & Saldaña, J. (2014). *Qualitative data analysis: A methods sourcebook* (3rd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Nooripoor, M., Khosrowjerdi, M., Rastegari, H., Sharifi, Z., & Bijani, M. (2021). The role of tourism in rural development: Evidence from Iran. *GeoJournal, 86*(4), 1705-1719. <https://doi.org/10.1007/s10708-020-10153-z>
- Nunkoo, R., & Gursoy, D. (2012). Residents' support for tourism: An Identity Perspective. *Annals of Tourism Research, 39*(1), 243-268. <https://doi.org/10.1016/J.ANNALS.2011.05.006>
- Nunkoo, R., & Ramkissoon, H. (2010). Small island urban tourism: a residents' perspective. *Current Issues in Tourism, 13*(1), 37-60. <https://doi.org/10.1080/13683500802499414>
- Panse, G., Fyall, A., & Alvarez, S. (2021). Stakeholder views on sustainability in an urban destination context: an inclusive path to destination competitiveness. *International Journal of Tourism Cities, 7*(4), 895-915. <https://doi.org/10.1108/IJTC-10-2020-0225>
- Park, Y. A., & Gretzel, U. (2007). Success Factors for Destination Marketing Web Sites: A Qualitative Meta-Analysis. *Journal of Travel Research, 46*(1), 46-63. <https://doi.org/10.1177/0047287507302381>

- Pavlič, I., & Portolan, A. (2015). Irritation index, tourism. *Encyclopedia of tourism*, 1-2
- Pike, S., & Page, S. J. (2014). Destination Marketing Organizations and destination marketing: A narrative analysis of the literature. *Tourism Management*, 41, 202-227. <https://doi.org/10.1016/J.TOURMAN.2013.09.009>
- Pizam, A. (1978). Tourism's Impacts: The Social Costs to the Destination Community as Perceived by Its Residents. *Journal of Travel Research*, 16(4), 8-12. <https://doi.org/10.1177/004728757801600402>
- Rico, A., Martínez-Blanco, J., Montlleó, M., Rodríguez, G., Tavares, N., Arias, A., & Oliver-Solà, J. (2019). Carbon footprint of tourism in Barcelona. *Tourism Management*, 70, 491-504. <https://doi.org/10.1016/J.TOURMAN.2018.09.012>
- Ritchie, J. R. B., & Crouch, G. I. (2003). *The Competitive Destination A Sustainable Tourism Perspective*.
- Saarinen, J., & Lenao, M. (2014). Integrating tourism to rural development and planning in the developing world. *Development Southern Africa*, 31(3), 363-372. <https://doi.org/10.1080/0376835X.2014.888334>
- Santos-Júnior, A., Almeida-García, F., Morgado, P., & Mendes-Filho, L. (2020). Residents' Quality of Life in Smart Tourism Destinations: A Theoretical Approach. *Sustainability*, 12(20), 8445. <https://doi.org/10.3390/su12208445>
- Schönherr, S., Bichler, B. F., & Pikkemaat, B. (2023). Attitudes not set in stone: Existential crises changing residents' irritation. *Tourism Management*, 96, 104708.
- Shalan, I. M. (2005). Sustainable tourism development in the Red Sea of Egypt threats and opportunities. *Journal of Cleaner Production*, 13(2), 83-87. <https://doi.org/10.1016/J.JCLEPRO.2003.12.012>
- Sinclair, M. T. (1998). Tourism and economic development: a survey. *Journal of Development Studies*, 34(5), 1-51. <https://doi.org/10.1080/00220389808422535>
- Smith, S. L. J. (1988). Defining tourism a supply-side view. *Annals of Tourism Research*, 15(2), 179-190. [https://doi.org/10.1016/0160-7383\(88\)90081-3](https://doi.org/10.1016/0160-7383(88)90081-3)
- Tosun, C., & Jenkins, C. L. (1998). The evolution of tourism planning in Third-World countries: a critique. *Progress in Tourism and Hospitality Research*, 4(2), 101-114. [https://doi.org/10.1002/\(SICI\)1099-1603\(199806\)4:2<101::AID-PTH100>3.0.CO;2-Z](https://doi.org/10.1002/(SICI)1099-1603(199806)4:2<101::AID-PTH100>3.0.CO;2-Z)
- UNEP. (2005). *Making Tourism More Sustainable: A Guide for Policy Makers*. www.unep.fr/www.world-tourism.org
- Uysal, M., Sirgy, M. J., Woo, E., & Kim, H. (Lina). (2016). Quality of life (QOL) and well-being research in tourism. *Tourism Management*, 53, 244-261. <https://doi.org/10.1016/j.tourman.2015.07.013>
- Wei, Z., & Lihua, H. (2022). Effects of tourism and eco-innovation on environmental quality in selected ASEAN countries. *Environmental Science and Pollution Research*, 30(15), 42889-42903. <https://doi.org/10.1007/s11356-021-17541-z>
- WHO (World Health Organization) (1995). The World Health Organization quality of life assessment (WHOQOL): Position paper from the World Health Organization. *Social Science & Medicine*, 41(10), 1403-1409. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00112-K](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00112-K)
- WHO (World Health Organization), (2012). *WHOQOL: Measuring Quality of Life*. Division Of Mental Health And Prevention Of Substance Abuse World Health Organization. <https://www.who.int/tools/whoqol#:~:text=WHO%20defines%20Quality%20of%20Life,%2C%20expectations%2C%20standards%20and%20concerns>.
- Wise, N. (2016). Outlining triple bottom line contexts in urban tourism regeneration. *Cities*, 53, 30-34. <https://doi.org/10.1016/j.cities.2016.01.003>
- Woyo, E., & Slabbert, E. (2021). Tourism destination competitiveness: A view from suppliers operating in a country with political challenges. *South African Journal of Economic and Management Sciences*, 24(1). <https://doi.org/10.4102/sajems.v24i1.3717>.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2016). Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri. Ankara: Seçkin.
- Yılmaz, G. (2017). Gastronomi ve turizm ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Seyahat*

Etik Kurul Kararı ile ilgili beyan

Araştırmanız etik kurul *izni gerektiriyorsa*, aşağıdaki bilgileri doldurunuz.

Lütfen beyanı yaptığınızı belirtmek için kutucuğu işaretleyin.	☒ Yazar(lar) Beyanı: Bu çalışmanın yazarı(ları) olarak, insan katılımcıların yer aldığı çalışmalarda gerçekleştirilen tüm prosedürlerin, kurumsal ve/veya ulusal araştırma komitesinin etik standartlarına ve 1964 Helsinki bildirgesine ve daha sonraki değişikliklerine veya karşılaştırılabilir etik standartlara uygun olduğunu beyan ederim(iz).
--	---

Etik kurul kararı veren kurum	_____
-------------------------------	-------

Etik kurul karar tarihi	_____
-------------------------	-------

Etik kurul karar sayı no	_____
--------------------------	-------

Araştırmanız etik kurul *izni gerektirmiyorsa*, nedenini aşağıdaki seçeneklerden birini tercih ederek belirtiniz.

Bu çalışmanın yöntemi için etik kurul izni gerekmemektedir.

Bu çalışmadaki veri toplama süreci 1 Ocak 2020 tarihinden önce gerçekleşmiştir.

Yazar Katkısına İlişkin Bilgi

Yazar(lar) beyanı	☒ Bu çalışmadaki bulunan yazarların katkı oranlarının aşağıda belirtilen şekilde olduğunu beyan ederim(iz).
-------------------	---

1. Yazar katkı oranı	%60
----------------------	-----

2. Yazar katkı oranı (gerekliyse)	%40
-----------------------------------	-----